

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ШУЛЬГА НАТАЛІЯ ВАЛЕРІЇВНА

УДК 343.13

**ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ У РЕЖИМІ
ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національній академії внутрішніх справ,
Міністерство внутрішніх справ України

Науковий керівник кандидат юридичних наук, доцент
Омельченко Олександр Євгенович,
Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри кримінального процесу

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Татаров Олег Юрійович,
адвокатське об'єднання «Татаров, Фаринник, Головка»,
керуючий партнер

кандидат юридичних наук
Карпіка Сергій Михайлович,
«Індустріалбанк»
заступник голови комітету СУІБ

Захист відбудеться «16» жовтня 2019 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.007.05 у Національній академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії внутрішніх справ за адресою: ДП-680, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

Автореферат розісланий «16» вересня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Д.О. Савицький

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод гарантує кожному судовий розгляд протягом розумного строку (ст. 6). Судочинство має бути справедливим, а вимога справедливості, чесності стосується всієї процедури, зокрема і часу, який потрібен для розгляду та вирішення справи. При цьому Європейський суд з прав людини, у рішеннях постановлених проти України, підкреслює на затягування судового розгляду та прийняття рішення. Одних лише нагадувань, про недопущення тяганини й навіть особистого контролю за дотриманням процесуальних строків та якістю розгляду справ, недостатньо. Важливим фактором розв'язання цієї проблеми стало запровадження системи відеоконференцзв'язку. Нові технології гарантують належні умови фіксування, збереження, поширення й використання інформації, яка відображає процес відеоконференції.

Застосування нових методів боротьби зі злочинністю, зокрема з транснаціональною, а також використання новітніх досягнень науки і високих технологій в даний час набуває особливої актуальності й значущості. Ця проблема не тільки обговорюється публічно, але також закріплюється у нормативних правових актах, покликаних забезпечити захист прав і свобод людини і громадянина.

Тематики використання інноваційних технологій у кримінальному процесі тією чи іншою мірою торкалися у своїх наукових працях такі вчені: Г. К. Авдєєва О. В. Баулін, П. С. Елькінд, В. А. Журавель, А. О. Ляш, Д. М. Тимчишин, В. Ю. Шепітько, О. В. Фунікова та інші. Окремі питання застосування відеоконференції знайшли своє відображення у наукових працях Д. Т. Арабулі, Р. С. Абдуліна, К. О. Архіпової, Л. М. Алексєєвої, В. П. Барбари, О. Г. Волеводза, П. В. Волосюка, Ф. М. Вяткіна, Т. С. Гавриш, І. М. Горбатенкова, Н. С. Карпова, С. М. Карпіка, О. С. Клементєва, Є. І. Кокотової, С. О. Краснопевцева, П. О. Литвишко, В. Т. Маляренка, В. В. Милинчука, В. В. Мілінчук, В. В. Мурадова, М. І. Пашковського, М. А. Погорецького, М. Я. Сегая, В. О. Семенцова, А. С. Сизоненко, Л. Д. Удалової, О. Є. Сметанникова, А. Е. Федюнина, М. І. Смирнова, Е. Е. Феоктистова, О. Ю. Татарова, І. В. Черниченко, С. С. Чернявського, О. Г. Халіуліна, Д. В. Шинкевича, В. А. Шиплюка та ін.

В умовах реалізації положень КПК України проблематиці проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції у кримінальному провадженні присвячено ряд наукових робіт, зокрема дисертаційних дослідженнях: М. І. Смирнова «Особливості надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах з використанням методу відеоконференцзв'язку» (2005 р.), Ж. Л. Рибалко «Застосування технічних засобів у кримінальному провадженні» (2014); І. В. Черниченко «Застосування відеоконференції у кримінальному провадженні України» (2015 р.). Проте, у наукових працях не повною мірою знайшли своє відображення питання проведення допиту, впізнання й інших

процесуальних дій у режимі відеоконференції під час досудового розслідування, участі захисника у зв'язку із міжнародним співробітництвом та визнання відомостей допустимими отриманих за результатами відеоконференції.

У зв'язку із зазначеними обставинами виникає необхідність комплексного дослідження проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції у кримінальному провадженні, що й обумовило обрання теми дисертаційного дослідження та свідчить про її актуальність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дослідження узгоджується з Пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки на період до 2020 року (Закон України від 07 вересня 2011 р. № 942), Національною стратегією у сфері прав людини на період до 2020 року (Указ Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015) та Стратегією розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016–2020 роки (Постанова загальних зборів НАПрН України від 3 березня 2016 р.).

Дисертаційна робота відповідає Пріоритетним напрямкам наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років (наказ МВС України від 16 березня 2015 р. № 275) та Основним напрямкам наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2014–2017 роки, схваленим рішенням Вченої ради НАВС від 29 жовтня 2013 р. (протокол № 28).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національної академії внутрішніх справ 29 листопада 2015 року (протокол № 23).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є комплексний аналіз теоретичних положень та практичних проблем проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції у кримінальному провадженні, а також формування пропозицій, спрямованих на удосконалення кримінального процесуального законодавства України.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі задачі:

- окреслити сучасний стан та історико-правові передумови становлення режиму відеоконференції у кримінальному провадженні;
- визначити підстави здійснення процесуальних дій у режимі відеоконференції;
- з'ясувати особливості проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції;
- розкрити процесуальний порядок проведення впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування;
- охарактеризувати критерії допустимості відомостей, отриманих за результатами відеоконференції;
- дослідити процесуальний порядок проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження;
- охарактеризувати процесуальні дії у режимі відеоконференції під час судового провадження у зв'язку із міжнародним співробітництвом;

- сформулювати пропозиції до кримінального процесуального законодавства щодо удосконалення проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції.

Об'єкт дослідження – правовідносини, що виникають під час проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції у кримінальному провадженні.

Предмет дослідження – проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції у кримінальному провадженні.

Методи дослідження обрані з урахуванням заявленої мети та задач, його об'єкта і предмета. Зокрема, було використано як загальнонаукові методи (спостереження, опису, порівняння, класифікації) з метою виявлення закономірностей, що характеризують проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції (розділи 1–3), так і спеціальні методи, зокрема: історико-правовий – для дослідження виникнення та розвитку проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції (підрозділ 1.1); системно-структурний – для з'ясування сутності відеоконференції у кримінальному провадженні та її класифікації на підставі різних критеріїв (підрозділи 1.2, 2.3); формально-логічний – при розкритті змісту та сутності понять «відеоконференцзв'язок», «інноваційні технології», та інших дефініцій у межах предмета дослідження (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1); формально-юридичний – при дослідженні положень Конституції України, кримінального процесуального законодавства України, рішень Європейського суду з прав людини (розділи 1–3); порівняльно-правовий – для зіставлення та аналізу норм кримінального процесуального законодавства України й інших країн (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 3.1); логіко-нормативний та моделювання – для формулювання та обґрунтування доповнень до кримінального процесуального законодавства (розділи 2–3); статистичні (групування, аналіз кількісних показників) для узагальнення правозастосовчої та судової практики, обґрунтування теоретичних положень роботи статистичними даними (розділ 3).

Емпіричну базу дослідження становлять: узагальнені результати опитування 176 слідчих Національної поліції України в м. Києві, Київської та Житомирської областей; рішення Європейського суду з прав людини; Конституційного Суду України; узагальнена практика та інформаційні листи

Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Верховного Суду України; судові рішення, розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень; статистичні та аналітичні матеріали МВС та Національної поліції України, офіційні дані Державної служби статистики України. Використано власний досвід роботи дисертанта в органах досудового розслідування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що за характером і змістом розглянутих питань дисертація є комплексним теоретико-практичним дослідженням, у якому на монографічному рівні викладено проблеми проведення процесуальних дій в режимі відеоконференції у кримінальному провадженні. У роботі обґрунтовано низку нових положень, висновків і пропозицій, зокрема:

вперше:

- для забезпечення безпеки учасників кримінального провадження обґрунтована необхідність встановлення джерела загрози та впливу її під час проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції;

- запропоновано внести зміни до ч. 1 ст. 232 КПК України новим пунктом з метою доповнення підстав проведення процесуальних дій під час досудового розслідування в режимі відеоконференції, у які передбачити волевиявлення особи щодо відмови у поверненні до України та можливості у зв'язку із цим проведення допиту в режимі відеоконференції;

- доведена необхідність надання можливості потерпілому за його клопотанням брати участь у судовому засіданні з використанням відеоконференції після закінчення його допиту та приймати, таким чином, активну участь у дослідженні інших відомостей, заявляти клопотання, виступати в дебатах;

удосконалено:

- поняття відеоконференції у кримінальному провадженні, під яким розуміється передбачена кримінальним процесуальним законом інформаційна технологія, що забезпечує одночасно двосторонню передачу, обробку, перетворення і візуалізацію інтерактивної інформації на відстань у режимі реального часу за допомогою апаратно-програмних засобів обчислювальної техніки;

- положення про те, що органи досудового розслідування, прокуратура та суди повинні бути забезпечені спеціальним програмним забезпеченням та окремою лінією зв'язку, що дозволить забезпечити інформаційну безпеку під час проведення слідчих (розшукових) та процесуальних дій в режимі відеоконференції;

- наукове бачення до визначення допустимості відомостей, отриманих за результатами відеоконференції, що дає можливість зробити висновок про критерії допустимості доказів до яких необхідно віднести: одержання доказів належним суб'єктом; одержання доказів із належного джерела; дотримання належної процедури одержання доказів; належне оформлення (закріплення) перебігу та результатів дій;

- положення, що визначають підстави для проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції, які мають бути відображені у матеріалах досудового розслідування. Перелік підстав для проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції не є вичерпаним, але при цьому важливо, щоб ці підстави були належним чином обґрунтовані;

- підхід, який полягає у тому, що захисник повинен знаходитись біля особи, яку допитують. У зв'язку із забезпеченням оперативності досудового розслідування іноді відсутня можливість знаходження захисника (особливо який бере участь у провадженні за договором) поруч з особою, яку допитують. Вважаємо, у даному випадку, на необхідність виділення окремого каналу зв'язку для конфіденційного спілкування;

дістало подальший розвиток:

- позиція щодо неможливості наведення у законі вичерпного переліку усіх допустимих науково-технічних засобів у кримінальному провадженні через їх безперервне оновлення;

- наукова позиція, про необхідність поширення практики застосування різноманітних технічних засобів, зокрема на основі Інтернет технологій органами досудового розслідування та суду;

- положення, про те що технічний рівень режиму відеоконференції повинен бути забезпечений таким чином, щоб усі учасники могли вільно спілкуватись один з одним, ставити запитання, отримувати відповіді, передавати документи (нотатки, різноманітні копії, клопотання тощо).

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки і пропозиції впроваджено та можуть бути використані у:

- *практичній діяльності* – для підвищення ефективності роботи співробітників органів досудового розслідування та суду щодо проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції, а також під час розроблення та вдосконалення відомчих нормативно-правових актів та методичних рекомендацій з питань організації досудового розслідування й судового розгляду кримінальних проваджень (акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 19 жовтня 2018 р.);

- *освітньому процесі* – під час підготовки навчально-методичних матеріалів для проведення різних видів занять із таких дисциплін: «Кримінальний процес», «Теорія судових доказів», «Актуальні проблеми застосування кримінального та кримінального процесуального законодавства», а також під час підвищення кваліфікації працівників Національної поліції, прокуратури, суду (акти Національної академії внутрішніх справ від 08 лютого 2018 р. та Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» від 30 травня 2018 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, доповідались та оприлюдненні у виступах автора на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Науковий потенціал та перспективи розвитку юридичної науки» (м. Запоріжжя, 17–18 березня 2017 р.); «Актуальні питання розвитку правової держави в умовах сучасного становлення громадянського суспільства в Україні» (м. Харків, 16–17 червня 2017 р.); «Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи» (м. Київ, 24 листопада 2017 р.); «Теорія і практика судової експертизи і криміналістики» (м. Київ, 27 лютого 2018 р.); «Особливості розвитку законодавства України у контексті Євроінтеграційних процесів» (м. Харків, 31 травня – 1 червня 2019 р.).

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження відображено у 10 наукових публікаціях, серед яких чотири статті у наукових юридичних виданнях включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна – у науковому

виданні іншої держави та п'ять тез у збірниках доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із анотації, списку опублікованих праць, вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (208 найменувань на 22 сторінках) та п'яти додатків на 14 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 208 сторінок, із них основний текст – 161 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкриваються стан наукової розробки, проблеми та зв'язок роботи з науковими програмами, планами й темами, визначається мета, задачі, об'єкт і предмет дослідження, методологічна основа, визначено емпіричну базу дослідження, наукову новизну одержаних результатів, її практичне значення, наведено дані про апробацію та публікації результатів дослідження, структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-правові основи застосування відеоконференції у кримінальному провадженні» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1. *«Стан наукової розробки та історико-правові передумови становлення режиму відеоконференції у кримінальному процесі»* проаналізовано праці вітчизняних та зарубіжних науковців, що присвячені використанню сучасних технологій у сфері кримінального судочинства.

На основі узагальнення напрацювань науковців (Н. М. Ахтирська, О. В. Баулін, І. В. Черниченко, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітько) щодо використання інновацій у кримінальному процесі запропоновано зазначити узагальнену дефініцію «інноваційні технології», під якою необхідно розуміти набір методів і засобів, що забезпечують реалізацію нововведення. Підтримана позиція, щодо відображення у законі вичерпного переліку всіх допустимих для кримінального провадження науково-технічних засобів неможливо через їх безперервне оновлення.

Проаналізовано історію становлення та розвитку проведення процесуальних дій в режимі відеоконференції. Обґрунтовано тезу про те, що широке використання технічних засобів та інформаційних технологій в кримінальному судочинстві, в тому числі й відеоконференції, дозволило значно підвищити результативність та якість здійснення досудового розслідування та судового розгляду, забезпечило дотримання розумності строків, сприяло офіційному затвердженню нових методів отримання та закріплення доказів у кримінальному провадженні, додатково гарантувало реалізацію безпеки учасників судового провадження.

У підрозділі 1.2. *«Сутність та значення науково-технічних засобів й методів під час застосування відеоконференції у кримінальному провадженні»* зазначено, що використання науково-технічних засобів та методів у пізнавальній діяльності слідчого й прокурора відіграють важливу

роль у кримінальному провадженні. Констатується, що до методів практичного пізнання при розслідуванні кримінальних проваджень відносять методи, які використовуються слідчим, прокурором, судом для виявлення, фіксації, вилучення, дослідження і використання доказів. Такі методи поділяються на методи пізнання, які застосовуються безпосередньо слідчим та методи пізнання, які застосовуються слідчим, шляхом залучення спеціаліста (використання спеціальних знань).

Таким чином, можна зазначити, що наявні в розпорядженні органів досудового розслідування науково-технічні засоби виявлення й фіксації інформації можуть застосовувати як особи, які ведуть кримінальне провадження (слідчий, прокурор або співробітники оперативних підрозділів за їх дорученням) самостійно, так і запрошені ними спеціалісти. Дану позицію підтримало 62 % слідчих НП України.

Використання науково-технічних засобів передбачає дотримання загальних тактичних рекомендацій в діяльності слідчого, прокурора, судді. По-перше, виникає необхідність вибору доцільних технічних засобів та методів їх застосування у кожному конкретному випадку, який зумовлений: метою та характером слідчої (розшукової) дії; особливостями об'єктів, для виявлення, фіксації або дослідження яких необхідно використання науково-технічних засобів; придатністю науково-технічних засобів для вирішення пізнавального завдання. По-друге, науково-технічні засоби та методи їх застосування, які використовуються слідчим, прокурором, суддею чи спеціалістом, не повинні змінювати якості досліджуваних об'єктів. По-третє, науково-технічні засоби та методи доцільно використовувати комплексно, що дозволить встановлювати відмінні особливості (рисни) об'єктів та підвищує ймовірність виявлення слідів та предметів, а також надійність фіксації їх якостей. Доведено, що перед використанням будь-якого науково-технічного засобу або прийому, доцільно провести робочий експеримент, для того, щоб переконатись у його надійності та можливості застосування у конкретних умовах проведення слідчої (розшукової) дії.

Отже, відеозйомка повинна бути організованою з таким розрахунком, щоб у матеріалах відеозапису як додатках до протоколу слідчої (розшукової) дії містилася уся потрібна інформація, яка відображає події, що відбувалися під час допиту чи впізнання у кожному з місць їх проведення. Така вимога вказує на доцільність застосування для фіксування ходу і результатів слідчої (розшукової) дії, проведеної у режимі відеоконференції, не однієї, а декількох відеокамер. Зміна зовнішності й голосу особи, якій забезпечується захист і яка бере участь в діях у режимі відеоконференції, становить технічне завдання, виконання якого слідчий, прокурор повинен покласти на спеціалістів, переконавшись особисто в тому, що за створених умов особу неможливо впізнати.

У підрозділі 1.3. «Підстави проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції» здійснено аналіз підстав проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції.

Рішення про проведення слідчих (розшукових) дій у режимі відеоконференції приймається згідно підстав передбачених КПК України. Цей перелік підстав не є вичерпаним, але при цьому важливо, щоб вони були належним чином обґрунтовані. Існування хоча б однієї із підстав створює достатньо умов для проведення процесуальних дій в режимі відеоконференції.

Неможливість безпосередньої участі певних осіб у досудовому провадженні за станом здоров'я або з інших поважних причин як підстава проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції є оціночною категорією, оскільки її зміст не визначено у нормах КПК України та нормативно-правових актах Міністерства охорони здоров'я України. Необхідно зазначити, що при проведенні анкетування слідчих НП України 75% опитаних вказали на необхідність передбачити у КПК України перелік «тяжких хвороб» для здійснення дистанційного досудового розслідування. Звертається увага на те, що окрім стану здоров'я до першого пункту підстав застосування дистанційного провадження відносяться й інші поважні причини.

Дослідивши підставу забезпечення безпеки осіб, виявлена недосконалість чинного законодавства щодо джерела виходу загрози та взаємозалежність її з кримінальним провадженням, у якому застосовуються заходи безпеки. З метою уникнення вказаних труднощів запропоновано доповнити ч. 2 ст. 7 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» наступним реченням: якщо існує реальна загроза їх життю, здоров'ю з боку зацікавлених осіб.

Обґрунтовано, що з урахуванням характеру і ступеня небезпеки для життя, здоров'я, житла та майна осіб, взятих під захист, можуть здійснюватися й інші заходи безпеки. Тобто, якщо ситуація, що виникла, виходить за рамки практичної діяльності чи законодавчого регулювання, то особі, яка вирішує питання про забезпечення безпеки, надається не тільки право, а й покладається обов'язок самостійно (чи за участю спеціалістів) застосувати інші засоби захисту до осіб, які залучені до процесуальних дій у режимі відеоконференції, що забезпечить досягнення поставленої мети.

Встановлено, що в контексті застосування відеоконференції у кримінальному провадженні можна виділити дві проблеми: нормативно-правову та практичну. Нормативно-правова полягає у не визначенні в кримінальному процесуальному законодавстві конкретних технічних засобів для проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції; який процесуальний порядок встановлення особи, що знаходиться на значній відстані. При цьому до практичних проблем можемо віднести: недостатність організаційної та технологічної культури, не сприйняття користувачами нововведень; необхідність суттєвих інвестицій в обладнання та навчання персоналу на початковому етапі побудови єдиної інформаційної системи органів досудового розслідування, прокуратури, суду; складність створення та обслуговування програмного забезпечення, що пов'язане з великою кількістю слідчих та судових ситуацій, що важко передбачити; відсутність загальних

стандартів та форматів аудіо- та відеоданих засобів, що використовуються у системі електронного документообігу кримінального судочинства.

Розділ 2. «Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час досудового розслідування» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. *«Підстави та процесуальний порядок проведення допиту у режимі відеоконференції під час досудового розслідування»* досліджується процесуальний порядок проведення допиту, як найпоширенішої слідчої (розшукової) дії.

Обґрунтовується, що КПК України (ч. 1 ст. 232) передбачає не тільки юридичні, а й фактичні підстав для проведення допиту у режимі відеоконференції, які обов'язково повинні бути відображені у матеріалах досудового провадження.

Звертається увага на те, що під час проведення допиту у режимі відеоконференції знижується рівень комунікативного контакту, що зумовлено необхідністю одержання особистого враження від допитуваного та врахування всіх нюансів поведінки особи під час дачі показань. З цим погоджуються 67 % слідчих НП України, які вказують на проблеми комунікації до яких відносять: поганий зв'язок, відсутність прямого контакту з оточуючими. Акцентується увага на тому, що допит у режимі відеоконференції застосовується лише в особливих випадках: з метою економії часу, сил та матеріальних ресурсів.

Оскільки, в порядку здійснення міжнародної правової допомоги допускається проведення допиту за запитом компетентного органу іноземної держави у режимі відеоконференції, обґрунтовується доповнення ч. 1 ст. 232 КПК України пунктом 6, як підстави, у якій зазначається волевиявлення особи щодо відмови у поверненні до України та можливості у зв'язку із цим проведення допиту в режимі відеоконференції, а саме: «при відмові особи, яка знаходиться за межами України, з'являтися в Україну».

Розглядаючи участь малолітнього чи неповнолітнього під час допиту в режимі відеоконференції, встановлену в п. 3 ч. 1 ст. 232 КПК України, обґрунтовується, що законодавець звузив коло учасників тільки до свідків та потерпілих, у той же час, ч. 3 ст. 351 КПК України передбачає, що у випадку здійснення судового розгляду стосовно декількох обвинувачених, у тому числі неповнолітніх, якщо цього вимагають інтереси кримінального провадження або безпека обвинуваченого, допит одного з обвинувачених на підставі вмотивованої ухвали суду може здійснюватися з використанням відеоконференції при трансляції з іншого приміщення. Таким чином, вбачається за необхідне узгодити ці норми законодавства шляхом внесення відповідних змін.

Підтримується позиція науковців (Н. В. Павлова, І. В. Черниченко), які вважають, що під час проведення процесуальних дій в ході відеоконференції трансляція повинна організовуватися таким чином, щоб можна було спостерігати не тільки допитуваного, але й усе приміщення, де відбувається допит, а також осіб, які присутні на допиті, для спостереження за їх реакцією на конкретні показання та питання. Отримані докази можуть бути визнані

недопустимими з причин можливого впливу на допитуваного з боку присутніх на допиті осіб. Таким чином, важливою умовою проведення допиту є те, що учасникам повинна бути забезпечена можливість ставити запитання і отримувати відповіді осіб, які беруть участь у слідчій (розшуковій) дії в режимі відеоконференції, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, передбачені КПК України.

Окрема увага приділена проблемним питанням нормативного регулювання та порядку проведення опитування особи у режимі відеоконференції. Так, у процесуальній літературі констатується проведення опитування за загальними засадами кримінального провадження, визначеними ч. 1 ст. 7 КПК України. Наголошується, що проведення після опитування допиту, зокрема у судовому засіданні під час досудового розслідування або в режимі відеоконференції, є доцільним, якщо слідчий, прокурор планують прийняти рішення про закриття кримінального провадження. У випадку направлення матеріалів провадження до суду з обвинувальним актом чи з клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, і опитана особа буде викликатися стороною обвинувачення до суду для допиту, то її допит під час досудового розслідування є недоцільним.

У підрозділі 2.2. *«Процесуальний порядок проведення впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування»* автором проаналізовано сутність цієї слідчої (розшукової) дії.

Акцентовано на проблему проведення впізнання у режимі відеоконференції яка полягає у з'ясуванні сукупності ознак об'єктів, за якими можливе встановлення їх тотожності. Так впізнання людини може проводитися за різними ознаками, зокрема, розрізняють впізнання за анатомічними ознаками, які характеризують зовнішню будову тіла людини, а також за динамічними або функціональними (голос, хода, жестикуляція, міміка, професійні навички, запаху, смаку і навіть на дотик) ознаками. Доведено необхідність врахувати такі можливості під час проведення впізнання у режимі відеоконференції.

Підтримується позиція науковців (Є. Д. Лук'янчиков, З. Г. Самошина), які вважають, що технічні особливості проведення впізнання у режимі відеоконференції можуть сприяти проведенню «зустрічного» або «взаємного» впізнання. Таке впізнання полягає у тому, що підозрювані (обвинувачені), будучи упізнаними під час пред'явлення для впізнання, за деяких обставин також можуть впізнати потерпілого або свідка. Необхідно відзначити, що за такого збігу обставин результати процесуальної дії, закріплені належним чином, не втрачають свого доказового значення. Висловлені підозрюваним твердження повинні бути закріплені у протоколі допиту, який необхідно провести відразу після закінчення пред'явлення впізнання, який також може бути проведений у режимі відеоконференції. Таким чином, проводити повторне впізнання, під час якого в ролі впізнаючого виступав би підозрюваний, за таких умов видається недоцільним.

Зроблено висновок, що участь понятих при проведенні впізнання у режимі відеоконференції не є обов'язковою, оскільки виходячи зі змісту ч. 9 ст. 232 КПК України, вбачається, що хід і результати слідчої (розшукової) дії, проведеної у режимі відеоконференції, фіксуються за допомогою технічних засобів відеозапису. Крім того, у ч. 4 ст. 232 КПК України зазначено, що впізнання осіб чи речей у дистанційному досудовому провадженні здійснюється згідно з правилами, передбаченими ст.ст. 228 та 229 КПК України, отже, посилання на ч. 7 ст. 223 КПК України у цій нормі немає.

Крім того, підтримується наукова позиція учених-процесуалістів (Л. М. Лобойко, О. В. Капліна), які вважають, що у деяких випадках слід залучати понятих до участі у пред'явленні для впізнання осіб чи речей, яке проводиться у режимі відеоконференції. Стверджується, що для законного проведення впізнання, а також на існування ризику переривання відеозв'язку, доцільно залучати до участі чотирьох понятих (по двоє до кожного приміщення). У зв'язку із цим, пропонуємо доповнити ч. 4 ст. 228 КПК останнім реченням: «У даному випадку необхідно залучити чотирьох понятих, які будуть знаходитися по двоє у кожному приміщенні проведення позавізуального впізнання».

Обґрунтовується, що відеозйомка повинна бути організована з таким розрахунком, щоб у матеріалах відеозапису як додатках до протоколу слідчої (розшукової) дії, містилася вся потрібна інформація, яка відображає події, що відбувалися під час впізнання в кожному з місць її проведення. Така вимога вказує на доцільність застосування для фіксування ходу і результатів слідчої (розшукової) дії, проведеної у режимі відеоконференції, не однієї, а декілька відеокамер.

У підрозділі 2.3. «Допустимість відомостей, отриманих за результатами відеоконференції» проаналізовано критерії визнання доказів допустимими отриманих за результатами відеоконференції.

Встановлено, що для того, щоб зібрані в результаті проведення слідчих (розшукових) дій докази були допустимими, слідчий, прокурор повинні вжити заходів для забезпечення присутності під час проведення цих дій осіб, чії права та законні інтереси можуть бути обмежені чи порушені. Але виникає проблема щодо вирішення питання у зв'язку із проведенням допиту в режимі відеоконференції свідка чи потерпілого, де підозрюваний чи обвинувачений не бере участь, але може бути проведено і без згоди останнього. У такому випадку порушується засада змагальності, що проявляється у неможливості ставити запитання свідку чи потерпілому, хоча на загальних підставах діючий кримінальний процесуальний закон надає таке право. У зв'язку із цим пропонуємо доповнити ч. 2 ст. 232 КПК України положенням щодо можливості проведення допиту даних осіб без згоди підозрюваного.

Зроблено висновок, що під час постановки питань та отримання відповідей на них у дистанційному порядку виникають проблеми передачі інформації (ч. 3 ст. 232 КПК України). На технічному рівні режим відеоконференції повинен бути забезпечений так, щоб усі учасники могли

вільно спілкуватись один з одним, ставити запитання, отримувати відповіді, передавати документи (нотатки, різноманітні копії, клопотання тощо). У зв'язку з цим, передача документів повинна відбуватись завдяки технічним пристроям, наприклад використовувати факсимільний зв'язок. Запропоновано та сформульовано відповідні зміни та доповнення до норм КПК України (ч. 9 ст. 232 КПК України).

Акцентовано на обов'язковості застосування технічних засобів у дистанційному досудовому розслідуванні, оскільки визначальне значення має створення за допомогою технічних засобів повноцінних умов для отримання й передачі інформації на відстань у режимі реального часу, належної якості звукового сигналу, відеографічного зображення за умови одночасного й повноцінного сприйняття інформації з кожного з віддалених місць, в якому відбуваються події, що пов'язані сутністю і єдністю завдань допиту чи впізнання.

Стверджується, що при проведенні слідчої (розшукової) дії в режимі відеоконференції слідчому (прокурору, слідчому судді) не можна обмежуватись лише фіксацією силуетів або обличчя допитуваного (впізнаючого), оскільки в такому випадку буде відсутня можливість впевнитися, що на особу не чиниться тиск і її не примушують давати «потрібні» показання. Це означає, що фактичні дані, здобуті під час проведення відеоконференції повинні бути зафіксовані в такій формі, яка гарантувала б їх належність (ст. 85 КПК України) та допустимість (ст. 86 КПК України). Порушення цього тактичного правила може призвести до того, що інформація отримана в результаті дистанційного досудового розслідування не буде визнана доказом по кримінальному провадженню. Обґрунтовується, що у такому випадку слідчий, прокурор повинні залучати спеціаліста, який за вказівкою повинен забезпечити належне застосування технічного засобу з метою дотримання інформаційної безпеки, безперебійного зв'язку та якості отримання зображення, щоб відомості (докази), які будуть здобуті, були визнані допустимими.

Досліджуючи висловлені у процесуальній літературі погляди на залучення захисника чи представника потерпілого під час проведення слідчої (розшукової) дії в режимі відеоконференції, обґрунтовується на обов'язковості знаходження захисника біля особи, яку допитують. У зв'язку із забезпеченням оперативності досудового розслідування можливі випадки відсутності захисника (особливо який бере участь у провадженні за договором) поруч з особою, яку допитують. Вважаємо, що у даному випадку необхідно виділити окремий канал для конфіденційного спілкування (такої позиції притримуються 89 % опитаних слідчих НП України). У зв'язку із цим, пропонуємо доповнити ст. 232 КПК України новою частиною, у такій редакції: «Перед початком провадження допиту в режимі відеоконференції за необхідності надати час для конфіденційного спілкування із захисником та допитуваним. У випадку необхідності для такого спілкування під час безпосереднього допиту, оголошувати перерву».

Розділ 3. «Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. *«Процесуальний порядок проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження»* розкрито особливості проведення процесуальних дій та судового провадження в режимі відеоконференції.

Доведено, що використання відеоконференції під час судового провадження узгоджується із засадою безпосередності дослідження показань, речей і документів (ст. 23 КПК України) та не має суттєвих недоліків у порівнянні з традиційними способами одержання показань, не створює нездоланного бар'єру для ефективної комунікації між учасниками процесуальної дії, не має кардинальних відмінностей в оцінці показань.

Обґрунтовано, що у випадку наявності загроз безпеці учасника кримінального провадження і вжиття щодо нього заходів забезпечення безпеки, програмне забезпечення технічних засобів відеоконференції повинно надавати можливість змінювати відтворення голосу зовнішності з метою запобігання ідентифікації іншими учасниками кримінального провадження та особами, присутніми у судовому засіданні (ч. 8 ст. 336 КПК України). Підтримується позиція тих науковців (І. В. Черниченко), які вважають даний захід безпеки як одностороння відеоконференція, що передбачає передачу відеозображення у режимі реального часу тільки одному з її учасників, а іншому передає аудіовізуальну інформацію. Доведено, що у даному випадку повне виключення ідентифікації особи для інших учасників судового провадження практично неможливе.

Учасники судового провадження наділені низкою процесуальних прав та обов'язків, серед яких на окрему увагу заслуговують: право подавати докази, письмові пояснення, заявляти клопотання та відводи тощо. Зроблено висновок, що дане положення неврегульоване у КПК України, а саме ст. 363, та з практичної сторони ця проблема вирішується через судового розпорядника чи секретаря судового засідання. У зв'язку із цим пропонується доповнити ч. 1 ст. 363 КПК України таким реченням: «Якщо під час дистанційного судового провадження у учасників судового провадження виникне необхідність подати докази чи заявити клопотання головуючий повинен визначити у який час вони повинні бути надані».

Виходячи із відсутності законодавчого формулювання чіткого переліку осіб, які можуть бути допитані в режимі відеоконференції, у зв'язку з чим на практиці склалася думка, що до таких осіб можна віднести лише обвинуваченого, потерпілого чи свідка, автор підтримує позицію щодо можливості залучення для допиту в режимі відеоконференції у судовому провадженні інших учасників судового розгляду, а саме: спеціаліста, експерта, цивільного позивача та цивільного відповідача.

Підкреслено, що скарги обвинуваченого на фізичні вади, які перешкоджають його участі у відеоконференції, необхідно розглядати як умову, що не дозволяє здійснювати провадження у такому режимі, оскільки це

приведе до простої формальності. Обґрунтовано, що суддя зобов'язаний уточнити у обвинуваченого: чи існують перешкоди для його участі в засіданні у режимі відеоконференції, перевірити достовірність його показань, а також переконатися у наданні йому відповідних технічних засобів.

У підрозділі 3.2. «Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження у зв'язку із міжнародним співробітництвом» відмічено, що проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції при наданні міжнародної правової допомоги має деякі особливості, та завдяки таким якостям, як швидкість, ефективність, процесуальна економія, дає змогу значно прискорити виконання запитів, наприклад, щодо одержання показань від осіб, що перебувають на території іноземної держави.

Стверджується, що законним приводом до надання правової допомоги в режимі відеоконференції є передбачене міжнародними договорами та чиним кримінальним процесуальним законодавством України запит суду, прокурора або слідчого, які здійснюють кримінальне провадження, до компетентного органу запитуваної держави про проведення процесуальних дій з використанням відеоконференції. Критеріями, які визначають необхідність проведення допиту в режимі відеоконференції, може бути як неможливість для допитуваної особи внаслідок об'єктивних або суб'єктивних обставин безпосередньо прибути до суду чи слідчого, так і важливість показань для кримінального провадження. Тому в запиті про правову допомогу мають бути наведені обґрунтування, що підтверджують на необхідність одержання показань із застосуванням відеоконференції.

Встановлено, що закон не дає вичерпного переліку підстав, за наявності яких в порядку надання міжнародної правової допомоги може бути проведено допит особи за допомогою відеоконференції. У зв'язку з цим, до інших підстав, визначених слідчим суддею (судом) можна віднести такі випадки: необхідність одержання показань від осіб щодо яких застосовано тримання під вартою, засуджених і осіб, які відбувають покарання на території іноземної держави; використання відеоконференції як реального механізму реалізації права конфронтації (наявність клопотання підозрюваного (обвинувачуваного) про допит свідка, що викриває його у вчиненні злочину і який перебуває на території іноземної держави).

Обґрунтовано, що необхідно використовувати положення законодавства запитуючої держави щодо проведення допиту в режимі відеоконференції. Необхідно підкреслити, що відмінності у процесуальному становищі осіб, яких допитують у режимі відеоконференції, однозначно будуть, оскільки процесуальне законодавство різних країн містить окрім загальних норм, які передбачають права та обов'язки учасників кримінального провадження, ще і національні особливості. Доведено, що проведення допиту в режимі відеоконференції є позитивною альтернативою проведення процесуальних дій за запитом (дорученням) про міжнародну правову допомогу, оскільки учасники безпосередньо досліджують докази.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації на основі узагальнення відповідних концепцій вітчизняних і зарубіжних учених, законодавства та практики його застосування щодо проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції у кримінальному провадженні сформульовано наукові положення та рекомендації, що відповідають вимогам наукової новизни, мають значення для науки й практики, зокрема:

1. Аналіз стану дослідження проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції у кримінальному провадженні спонукало до висновку про необхідність дослідження означеної проблеми в контексті: з'ясування змісту, сутності та місця використання сучасних технологій у сфері кримінального судочинства; окреслено підстави та процесуальний порядок проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції.

Першість у питаннях розробки та практичного застосування телекомунікаційної технології відеоконференцзв'язку належить США, де у 1964 році компанія AT&T представила систему відеотелефонії. Розробки в цій сфері продовжились, і на початку 1980-х років американською компанією Compression Labs. Ця система стала загальнодоступною у 1990-х роках у США, а потім у всьому світі завдяки розвитку технологій і територіального розширення мереж, що забезпечують передачу даних, а також значного зниження вартості обладнання, необхідного для її функціонування.

Перші ж нормативні згадки про можливість застосування сучасних телекомунікаційних технологій в сфері кримінального судочинства відносяться до 90-х років XX століття і зустрічаються у документах ООН, де передбачається проведення «прямого відеозапису» або «передача по відеозв'язку» для дачі показань свідків, зокрема у справах про злочини стосовно дітей.

У подальшому, втілення норм міжнародного права у внутрішньодержавній сфері, а саме кримінально процесуальних відносинах, що дає можливість застосовувати цей вид телекомунікаційного зв'язку під час кримінального провадження.

У зв'язку із цим визначено три історико-правові етапи виникнення та розвитку проведення процесуальних дій в режимі відеоконференції у кримінальному судочинстві: перший етап – застосування телекомунікаційної технології відеоконференцзв'язку в США; другий етап – закріплення у документах ООН можливості застосування сучасних телекомунікаційних технологій в сфері кримінального судочинства; третій етап – імплементація норм міжнародного права щодо застосування відеоконференції у національне законодавство.

2. Положення Кримінального процесуального кодексу України передбачають наявність підстав для проведення допиту, впізнання в режимі відеоконференції, які мають бути втілені у матеріалах досудового

розслідування. Наявність підстав для проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції передбачає не тільки потребу в проведенні зазначених слідчих (розшукових) дій, а й можливість проведення їх у режимі відеоконференції. Перелік підстав для проведення допиту, впізнання в режимі відеоконференції не є вичерпаним, але при цьому важливо, щоб ці підстави були належним чином обґрунтовані.

3. Однією з найважливіших вимог під час проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції є інформаційна безпека, яку повинні забезпечувати суб'єкти, які провадять ці дії під час досудового розслідування у дистанційному режимі. Вони повинні забезпечити захищеність інформації та підтримуючої її інфраструктури від випадкового чи навмисного впливу природного чи штучного характеру, що можуть завдати шкоди кримінальному провадженню, призвести до розкриття таємниці досудового розслідування, змісту показань, що були надані під час слідчої (розшукової) дії, особливо даних про осіб, які знаходяться під державним захистом тощо. Органи досудового розслідування, суди повинні бути забезпечені спеціальним програмним забезпеченням та окремою лінією зв'язку, що дозволить забезпечити інформаційну безпеку під час проведення слідчих (розшукових) дій в режимі відеоконференції.

4. З метою усунення різного тлумачення видів об'єктів впізнання і відповідної прогалини в кримінальному процесуальному праві необхідно закріпити у законі вичерпний перелік об'єктів, які можуть бути пред'явлені для впізнання у режимі відеоконференції. У разі неможливості пред'явлення для впізнання зазначених об'єктів у натуральному вигляді, необхідно пред'являти їх за зображеннями на відповідних носіях. Таке впізнання зумовлює потребу вирішення проблем, пов'язаних із забезпеченням ідентичності об'єктів, які демонструються одночасно у різних місцях.

5. Критерії допустимості відомостей, отриманих за результатами відеоконференції полягають у тому, що оцінка їх допустимості, у випадку отримання за результатами відеоконференції, передує оцінці їх достовірності та значення у сукупності з іншими доказами. Вимоги про допустимість доказів є запобіжником щодо зловживань та дотримання правил проведення процесуальних дій в режимі відеоконференції з боку сторін кримінального провадження. Ризик визнання доказів недопустимим є важливим стримуючим фактором для органів досудового розслідування від використання протиправних прийомів отримання доказів. Дотримання належної процедури одержання доказів забезпечує послідовність проведення слідчих (розшукових) дій, належне оформлення рішення про їх проведення, дотримання умов і порядку здійснення. Належна процедура вимагає дотримання норм законодавства щодо кола учасників, які повинні брати участь у провадженні певної дії в режимі відеоконференції або повинні бути повідомлені про її проведення.

6. Проведення судових засідань у режимі відеоконференції позитивно впливає на дотримання «розумних строків» судового розгляду у світлі Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а

також забезпечує можливість повнофункціональної реалізації особою, яка тримається під вартою, права брати участь в судовому засіданні безпосередньо чи викласти свою позицію шляхом використання системи відеоконференції. Запропоновано доповнити ч. 3 ст. 232 КПК України положенням, що «Використання у дистанційному досудовому розслідуванні технічних засобів і технологій повинно забезпечувати належну якість зображення і звуку, а також інформаційну безпеку відповідним спеціалістом».

7. Проведення допиту в режимі відеоконференції під час судового провадження у зв'язку із міжнародним співробітництвом можливе тільки з підстав, передбачених міжнародними договорами та чинним кримінальним процесуальним законодавством України. Допит за допомогою відеоконференції проводиться для запитуючої держави у режимі «реального часу» із дотриманням законодавства цієї держави, з можливістю здійснення контролю за допитуваним та усунення впливу на нього з боку присутніх осіб під час проведення слідчої (розшукової) дії.

8. Запропоновано доповнити ст. 232 КПК України новою частиною, у якій передбачити можливість надання часу, необхідного для конфіденційного спілкування до допиту із захисником, та за необхідності оголошення перерви під час допиту для такого спілкування. Запропоновані зміни до ст. 228 КПК України, зокрема доповнення позицією, що для участі в проведенні впізнання позавізуальним спостереженням, яке має проводитися у спеціально обладнаній кімнаті, залучається четверо понятих із закріпленням їх обов'язків.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Шульга Н. В. Використання інноваційних технологій у кримінальному процесі. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 6. Т. 2. С. 208–212.

2 Шульга Н. В. Підстави та процесуальний порядок проведення допиту у режимі відео конференції під час досудового розслідування. *VISERGRAD JOURNAL ON HUMAN RIGHTS*. 2017. № 2/2. С. 183–188.

3. Шульга Н. В. Допустимість відомостей, отриманих за результатами відеоконференції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 5(20). С. 222–225.

4. Шульга Н. В. Окремі питання проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження. *Право та державне управління*. 2018. № 1 (30). С. 221–226.

5. Шульга Н. В. Особливості проведення допиту у режимі відеоконференції у зв'язку із міжнародним співробітництвом. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 1. Т. 2. С. 209–213.

6. Шульга Н. В. Відеоконференція як сучасна технологія в кримінальному процесі. *Науковий потенціал та перспективи розвитку юридичної науки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя, 17-18 берез. 2017 р.)*. Запоріжжя, 2017. С. 113–116.

7. Шульга Н. В. Опитування особи у режимі відео- або телефонної конференції. *Актуальні питання розвитку правової держави в умовах сучасного становлення громадянського суспільства в Україні*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 16-17 черв. 2017 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2017. С. 95–96.

8. Шульга Н. В. Позитивні сторони впровадження режиму відеоконференції у кримінальному процесі. *Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи*: матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 24 листоп. 2017 р.) : у 2 ч. / [редкол.: В. В. Черней, С. С. Чернявський, Л. Д. Удалова та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2017. Ч. 2. С. 96–99.

9. Шульга Н. В. Участь спеціаліста у дистанційному досудовому розслідуванні. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди 85-річчя доктора юридичних наук, професора Ніни Іванівни Клименко (Київ, 27 лют. 2018 р.). Київ-Маріуполь, 2018. С. 399–400.

10. Шульга Н.В. Забезпечення прав учасників судового провадження під час проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції. *Особливості розвитку законодавства України у контексті Євроінтеграційних процесів*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 31 трав. – 01 черв. 2019 року). Харків, 2019. С. 102–105.

АНОТАЦІЯ

Шульга Н. В. Проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції у кримінальному провадженні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2019.

У дисертації на основі вивчення законодавства, літературних джерел, результатів узагальнення слідчої та судової практики здійснено комплексне дослідження проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції у кримінальному провадженні.

Дослідивши поняття і сутність відеоконференції зроблено висновок, що це передбачена КПК України інформаційна технологія, що забезпечує одночасно двосторонню передачу, обробку, перетворення і візуалізацію інтерактивної інформації на відстань у режимі реального часу з допомогою апаратно-програмних засобів обчислювальної техніки.

Розглянуто процесуальний порядок проведення допиту і впізнання в режимі відеоконференції під час досудового розслідування. Узагальнено та обґрунтовано умови проведення допиту та впізнання в режимі відеоконференції, дотримання яких окреслені Законом та визначають допустимість відомостей у подальшому кримінальному провадженні.

Аргументовано, що однією з найважливіших вимог під час проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції є інформаційна безпека, яку повинні забезпечувати суб'єкти, що проводять ці дії під час досудового розслідування у дистанційному режимі. Вони повинні забезпечити захищеність інформації та підтримуючої її інфраструктури від випадкового чи навмисного впливу природного чи штучного характеру, що можуть завдати шкоди кримінальному провадженню, призвести до розкриття таємниці досудового розслідування, змісту показань, що були надані під час слідчої (розшукової) дії, особливо даних про осіб, які знаходяться під державним захистом тощо. Відмічається, що правоохоронні органи повинні бути забезпечені спеціальним програмним забезпеченням та окремою лінією зв'язку, що дозволить забезпечити інформаційну безпеку під час проведення слідчих (розшукових) дій в режимі відеоконференції.

Сформульовано пропозиції щодо удосконалення процесуального порядку проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження.

Ключові слова: відеоконференцзв'язок, дистанційне досудове розслідування, допит, впізнання, кримінальне провадження, заходи безпеки, слідчий суддя, спеціаліст.

АННОТАЦИЯ

Шульга Н. В. Проведение процессуальных действий в режиме видеоконференции в уголовном производстве. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2019.

В диссертации на основе изучения законодательства, литературных источников, результатов обобщения следственной и судебной практики осуществлено комплексное исследование проведения процессуальных действий в режиме видеоконференции в уголовном производстве.

Рассмотрены историко-правовые предпосылки становления и развития режима видеоконференции в уголовном производстве.

Указано, что первенство в вопросах разработки и практического применения телекоммуникационной технологии видеоконференцсвязи принадлежит США, где в 1964 году компания AT&T впервые представила систему видеотелефонии. Впервые нормативное упоминание о возможности применения современных телекоммуникационных технологий в сфере уголовного судопроизводства относятся к 90-м годам XX века и встречаются в документах ООН, где предполагается проведение «прямой видеозаписи» или «передача по видеосвязи» для дачи свидетельских показаний.

Исследовав понятие и сущность видеоконференции сделан вывод, что это предусмотренная в УПК Украины информационная технология,

обеспечивающая одновременно двустороннюю передачу, обработку, преобразование и визуализацию интерактивной информации на расстояние в режиме реального времени с помощью аппаратно-программных средств вычислительной техники.

Рассмотрены процессуальный порядок допроса и опознания в режиме видеоконференции во время досудебного расследования. Обобщены и обоснованы условия проведения допроса и опознания в режиме видеоконференции, соблюдение которых предусмотрены Законом и определяют допустимость сведений в дальнейшем уголовном производстве.

Определено, что положения ч. 1 ст. 232 УПК Украины предусматривают наличие не только юридических, но и фактических оснований для допроса в режиме видеоконференции, которые должны быть отмечены в материалах досудебного производства. Констатировано, что перечень оснований для проведения допроса в режиме видеоконференции не является исчерпывающим, но при этом важно, чтобы эти основания были должным образом обоснованы.

Сформулировано целесообразность закрепления исчерпывающего перечня объектов, которые могут быть предъявлены для опознания с возможностью предъявления данных объектов в натуральном виде или по изображениям на соответствующих носителях. Отмечено, что такое предъявление обуславливает необходимость решения проблем, связанных с обеспечением идентичности объектов, которые демонстрируются одновременно в разных местах.

Обоснована необходимость обеспечить режим видеоконференции таким образом, чтобы все участники могли свободно общаться друг с другом, задавать вопросы, получать ответы, передавать документы (заметки, разнообразные копии, ходатайства и т.д.). Отмечено, что с целью передачи документов рекомендуется использовать факс.

Акцентируется внимание на том, что проведение судебных заседаний в режиме видеоконференции положительно влияет на соблюдение «разумных сроков» судебного разбирательства в свете Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод, а также обеспечивает возможность полнофункциональной реализации лицом, которое содержится под стражей, права участвовать в судебном заседании непосредственно либо изложить свою позицию путем использования системы видеоконференцсвязи.

Сформулированы предложения по совершенствованию процессуального порядка проведения процессуальных действий в режиме видеоконференции вовремя судебного производства.

Обосновано, что допрос с помощью видеоконференции проводится по запросу иностранного государства в режиме «реального времени» с соблюдением законодательства этого государства, и возможностью осуществления контроля за допрашиваемым, устранения влияния на него со стороны присутствующих лиц при проведении процессуального действия.

Ключевые слова: видеоконференцсвязь, дистанционное досудебное расследование, допрос, опознание, уголовное производство, меры безопасности, следственный судья, специалист.

SUMMARY

Shulga N. V. Conducting procedural actions in the mode of videoconference in criminal proceedings. – Manuscript.

Dissertation for obtaining a scientific degree of a candidate of legal sciences (doctor of philosophy) in specialty 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; forensic examination; operative-search activity. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2019.

The dissertation basis on the study of legislation, literary sources, the results of the generalization of investigative and judicial practice, a comprehensive study was carried out on the conduct of procedural actions in the mode of videoconference in criminal proceedings.

The historical and legal preconditions of the formation and development of the videoconference regime in criminal proceedings are considered.

It is argued that one of the most important requirements during conducting procedural actions in the video conferencing mode is information security, which should be ensured by the subjects conducting these actions during the pre-trial investigation in remote mode. They should ensure the protection of information and its infrastructure supporting against accidental or intentional effects of a natural or artificial nature that may harm the criminal proceedings, lead to the disclosure of the secrecy of the pre-trial investigation, the content of testimony given during investigative (investigative) actions, especially data on persons who are under state protection, etc. It is noted that law enforcement agencies should be provided with special software and a separate communication line, which will allow to provide information security during conducting investigative (search) actions in the video conferencing mode.

The emphasis is placed on the fact that holding videoconferencing sessions positively influences the terms of judicial review of criminal proceedings, observance of the «reasonable time» for a trial in the light of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, and also provides for the full implementation of a person who is being held in custody, the right to participate directly in a court session or to set out his position by using a videoconferencing system.

Proposals on improving the procedural procedure for carrying out procedural actions in the video conferencing mode during the court proceedings are formulated.

Keywords: video conferencing, remote pre-trial investigation, interrogation, identification, criminal procedure, security measures, investigator judge, specialist.

писано до друку 12.09.201 № 192.
Формат 60х90 1/16. Папір офсетний. Друк – цифровий.
Наклад 100 прим. Ум. друк. арк. 0,9.
Друк ЦП «КОМПРИНТ» Свідоцтво ДК №4131 від 04.08.2011 р.
м. Київ, вул. Предславинська, 28
528-05-42, 067-209-54-30
email: komprint@ukr.net